

Sygn. akt VI A Ca 1182/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Irena Piotrowska

Sędziowie: SA Maciej Kowalski

SO (del.) Grażyna Kramarska (spr.)

Protokolant: sekr. sądowy Magdalena Męczkowska

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2015 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 9 czerwca 2014 r.

sygn. akt XVII AmA 67/13

1. oddala apelację;

2. zasądza od (...) Towarzystwa (...) S. A. w W. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt VI A Ca 1182/14

UZASADNIENIE

Po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów decyzją z dnia 31 grudnia 2012 r. nr (...) Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

- w punkcie I. decyzji na podstawie art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, póź. 331, z późn. zm.) uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy, działanie (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. polegające na wykorzystywaniu w umowach o prowadzenie indywidualnych kont emerytalnych postanowienia o treści: „Ubezpieczycielowi przysługuje prawo wypowiedzenia umowy ubezpieczenia w razie stwierdzenia naruszenia obowiązku udzielania, przed zawarciem umowy głównej, zgodnych z prawdą, pisemnych odpowiedzi na pytania Ubezpieczyciela zawarte we wniosku o ubezpieczenie i w innych dokumentach. W takim

przypadku okres wypowiedzenia wynosi 60 dni, licząc od dnia, w którym Oszczędzającemu doręczono pisemne oświadczenie Ubezpieczyciela o wypowiedzeniu umowy (...), które narusza art. 815 § 3 k.c. i art. 830 § 3 k.c. i nakazał zaniechanie jej stosowania;

- w punkcie II. decyzji na podstawie art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy, działanie (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. polegające na wykorzystywaniu w umowach o prowadzenie indywidualnych kont emerytalnych następujących postanowień o treści:
 1. „W przypadku gdy umowa główna trwa krócej niż 1 rok polisowy regularna składka (...) może jedynie powiększyć składkę podstawową.”
 2. „(...) Wpłata zadeklarowana przez Oszczędzającego jako regularna składka (...), dokonana przed dniem wpłacenia zaległych składek całkowitych, zostanie zaliczona przez Ubezpieczyciela na poczet zaległych składek całkowitych;”
 3. „Ubezpieczyciel w pierwszej kolejności zaliczy otrzymaną nieregularną składkę (...) lub jej część na poczet składek całkowitych wymagalnych w dniu rejestracji wpłaty nieregularnej składki (...), począwszy od składki całkowitej najdawniej wymagalnej”,

które naruszają art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (Dz. U. Nr 116, póź. 1205, z późn. zm.) i nakazał zaniechanie jej stosowania;

- w punkcie III. decyzji na podstawie art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy, działanie (...) Towarzystwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. polegające na wykorzystywaniu w umowach o prowadzenie indywidualnych kont emerytalnych następującego postanowienia: „W przypadku śmierci Oszczędzającego podstawą do wypłaty z rachunku (...) jest wniosek Uprawnionego o wypłatę złożony Ubezpieczycielowi wraz z następującymi dokumentami: (...) zaświadczeniem stwierdzającym przyczynę śmierci Oszczędzającego, wystawionym przez lekarza lub stosowne władze (...)”, które narusza art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (Dz. U. Nr 116, póź. 1205, z późn. zm.) i nakazał zaniechanie jej stosowania.
- w punkcie IV. na podstawie art. 105 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (tj. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, póź. 1071, z późn. zm.) w związku z art. 83 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów umorzył postępowanie wszczęte w związku z podejrzeniem stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w zakresie dotyczącym pozostałych badanych postanowień umów o prowadzenie indywidualnych kont emerytalnych.
- w punkcie V. decyzji na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów nałożył na (...) Towarzystwo (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. karę pieniężną płatną do budżetu państwa, w wysokości: 489 436 zł z tytułu naruszenia określonego w pkt I. sentencji decyzji, 356 880 zł z tytułu naruszenia określonego w pkt II. sentencji decyzji i 203 932 zł z tytułu naruszenia określonego w pkt III. sentencji decyzji.

Przedmiotową decyzję, w części - w zakresie punktów I., II., III. i V., zaskarżył powód - (...) Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W..

Zaskarżonej decyzji powód zarzucił:

- naruszenie art. 107 § 1 i 2 k.p.a. oraz art. 11 k.p.a. w związku z art. 83 i 28 ust. 1 ustawy poprzez nieprzyjęcie zobowiązań złożonych przez powoda, z przekroczeniem granic uznania administracyjnego, zasady

proporcjonalności oraz zasady równości, co skutkowało wydaniem decyzji stwierdzającej naruszenie zbiorowych interesów konsumentów i nałożeniem kary;

- naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 815 § 3 k.c. i 830 § 3 k.c. poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie postanowienia umownego uprawniającego Ubezpieczyciela do wypowiedzenia umowy w przypadku, gdy konsument przed zawarciem umowy udzieli nieprawdziwych informacji (punkt I. decyzji);
- naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie postanowień umownych, o których mowa w punkcie II. Decyzji, podczas, gdy nie prowadzą one do pokrycia kosztów ochrony ubezpieczeniowej z części składki ubezpieczeniowej stanowiącej wpłatę na (...) lub (...);
- naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie postanowienia umownego wskazującego, jakie dokumenty są konieczne do wypłaty z rachunku (...) w przypadku śmierci oszczędzającego (punkt III. Decyzji), w szczególności w świetle art. 831 § 3 k.c. oraz art. 831 § 1 k.c.;
- niewłaściwe zastosowanie art. 26 ust. 1 ustawy jako podstawy wydania Decyzji zamiast art. 27 ust. 1 ustawy w sytuacji, gdy Powód zaprzestał stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w punktach I. i III. zaskarżonej Decyzji, zmieniając wzorzec umowy w dniu 15 października 2012 r., o czym poinformował Prezesa Urzędu w dniu 29 października 2012r.;
- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy poprzez nałożenie kar pieniężnych, podczas, gdy art. 24 ust. 1 i 2 ustawy nie został naruszony.

W przypadku nieuwzględnienia powyższych głównych zarzutów powód zgłosił zarzuty dotyczące punktu V. Decyzji, tj. nałożenia kary oraz jej wysokości:

- naruszenia art. 106 ustawy w związku z art. 2, art. 7 oraz art. 42 Konstytucji RP, poprzez nałożenie kary pieniężnej na Powoda w sytuacji, w której działania Powoda w zakresie punktu II. ppkt 3 zaskarżonej decyzji oparte były o jedną z możliwych interpretacji postanowienia umownego, co doprowadziło do nałożenia kary w wygórowanej wysokości;
- naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 84 ustawy oraz zasad postępowania w sprawach odpowiedzialności o charakterze represyjnym - art. 42 Konstytucji poprzez wydanie zaskarżonej Decyzji bez dokonania ustaleń w zakresie winy Powoda, dopuszczenie się przez Pozwanego uproszczeń w ocenie materiału dowodowego, powodujących sprzeczności w ustaleniach, a w rezultacie błędne przyjęcie, że Powód „co najmniej nieumyślnie” naruszył ustawę;
- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 ustawy poprzez nieuwzględnienie przy nakładaniu kar w punkcie V. ppkt 1) - 3) co najwyżej nieumyślnego stopnia winy Powoda, co narusza standard rozpoznawania spraw, w których odpowiedzialność ma charakter analogiczny jak w sprawach karnych i co doprowadziło do nałożenia kary nieodpowiadającej zarzucanemu naruszeniu przepisów ustawy;
- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 ustawy poprzez nieuwzględnienie przy nakładaniu kar w punkcie V ppkt 1) - 3) w należyтым stopniu okoliczności marginalnych przychodów ze sprzedaży umów (...), podczas gdy organy administracji publicznej są związane zasadą proporcjonalności wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a brak uwzględnienia marginalnych przychodów z umów (...) doprowadził do nałożenia kary w wygórowanej wysokości;

- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 ustawy poprzez nieuwzględnienie przy nakładaniu kar w punkcie V. ppkt 1) - 3) faktu, że działania powoda realizowały w dużej mierze przesłanki wydania decyzji zobowiązującej oraz faktu braku poprzedniego naruszenia przepisów ustawy;
- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 ustawy poprzez nieuwzględnienie wszystkich okoliczności łagodzących, a w szczególności nieuwzględnienie faktu zaprzestania stosowania zarzucanych naruszeń, co skutkowało nałożeniem w punkcie V. 1) i 3) zaskarżonej Decyzji kary w nadmiernie wygórowanej wysokości, niewspółmiernej do zarzucanych praktyk, o których mowa w punktach I. i III. Decyzji;
- naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 111 ustawy poprzez nieuwzględnienie wszystkich okoliczności łagodzących, a w szczególności nienależyte uwzględnienie precedensowego charakteru i zaistniałych wątpliwości interpretacyjnych w zakresie punktów II. i III. Decyzji, co skutkowało nałożeniem w punkcie V. 2) i 3) zaskarżonej Decyzji kary w nadmiernie wygórowanej wysokości, niewspółmiernej do zarzucanej praktyk.

Powołując się na powyższe zarzuty powód wniósł o uchylenie zaskarżonej Decyzji w zakresie punktów I., II., III. i V., a w razie nieuwzględnienia powyższego: o zmianę zaskarżonej Decyzji w zakresie punktu I., II. i III. poprzez uznanie, że powód nie stosował praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, a zakresie punktu V. poprzez odstąpienie od nałożenia kary, ewentualnie o zmianę punktów I., II., III. i V. zaskarżonej Decyzji poprzez umorzenie postępowania, ewentualnie o zmianę zaskarżonej Decyzji w punkcie V poprzez odstąpienie od nałożenia kar pieniężnych, względnie o obniżenie kar pieniężnych i wymierzenie ich w jak najniższej wysokości.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany - Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wniósł o oddalenie odwołania oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2014r. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił w całości odwołanie i zasądził od powoda na rzecz pozwanego koszty zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód - (...) Towarzystwo (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. jest przedsiębiorcą prowadzącym działalność gospodarczą m.in. w zakresie ubezpieczeń oraz pozostałej działalności wspomagającej ubezpieczenia i fundusze emerytalne. W związku z tą działalnością, przy zawieraniu umów z klientami, będącymi konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c. powód posługuje się wzorcami umownymi, o których mowa w art. 384 k.c., m.in. stosuje wzorce umowne zatytułowane:

- Załącznik do Ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym dla umów ubezpieczenia zawartych do dnia 24 lutego 2011 r. - obowiązujący od 30 czerwca 2010r.;

- Załącznik do Ogólnych warunków indywidualnego ubezpieczenia emerytalnego - obowiązujący od 30 czerwca 2010 r.;
- Załącznik do Ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym dla umów ubezpieczenia zawartych począwszy od dnia 25 lutego 2011 r. - obowiązujący od 25 lutego 2011 r.;
- Załącznik do Ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym - obowiązujący od 30 czerwca 2010 r.

Powyższe wzorce zawierały m.in. postanowienia o treści wskazanej w punktach I. – III. Decyzji pozwanego. W dniu 5 października 2012 r. Zarząd (...) Towarzystwo (...) S.A. w W. podjął uchwałę, na podstawie której postanowienia zakwestionowane w punktach I. i III. Decyzji Prezesa z dniem 5 października 2012 r. zostały usunięte z wzorców umów. Powód w 2011 roku osiągnął przychód w wysokości 2.039. 314.656,93 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego bezzasadny okazał się zarzut naruszenia art. 107 § 1 i 2 oraz art. 11 k.p.a. w związku z art. 83 i 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Sąd wskazał na to, że zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie poglądem (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 1991 roku sygn. akt III CRN 120/91, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1998 roku sygn. akt I CKN 265/98, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1999 roku sygn. akt 351/99, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2001 roku sygn. akt I CKN 1036/98, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2005 roku, sygn. akt III SZP 2/05) Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów nie może ograniczyć rozpoznawania sprawy wynikającej z odwołania od decyzji Prezesa Urzędu tylko do funkcji sprawdzającej prawidłowość postępowania administracyjnego, które poprzedza postępowania sądowe. Jego celem jest bowiem merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, której przedmiotem jest spór powstały po wydaniu decyzji przez Prezesa Urzędu, po wszechstronnym zbadaniu wszystkich istotnych okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu zasad rozkładu ciężaru dowodu i obowiązku stron w postępowaniu dowodowym. Sąd Okręgowy powołał się też na to, że instytucja wskazana w art. 28 ustawy o ochronie konkurencji... jest zbliżona swoim charakterem do ugody administracyjnej, gdyż ma zastosowanie w sytuacji, gdy przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie przepisów, przedstawia zobowiązanie do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniom ustawy, zaś Prezes UOKiK uznaje zobowiązanie to za wystarczające. Podkreślił też, że Prezes w tym wypadku nie ma uprawnienia do ingerowania w zakres zobowiązania, a w szczególności do wskazywania przedsiębiorcy działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniom ustawy.

Sąd Okręgowy nie podzielił również zarzutu naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 815 § 3 k.c. i art. 830 § 3 k.c. wskazując na to, że przepis art. 830 § 3 k.c. przewiduje możliwość wypowiedzenia umowy ubezpieczenia przez ubezpieczyciela wyłącznie w wypadkach wyraźnie przewidzianych w ustawie, co oznacza, że jeśli ustawa w sposób wyraźny nie przewiduje skutku w postaci możliwości wypowiedzenia umowy, to wypowiedzenie jej jest niedopuszczalne. Takiego skutku nie przewiduje w szczególności przepis art. 815 § 3 k.c., zgodnie z którym skutkiem zaniechania ubezpieczonego w zakresie obowiązku podania okoliczności, o które ubezpieczyciel zapytywał w formularzu oferty albo przed zawarciem umowy w innych pismach, jest wyłącznie wyłączenie odpowiedzialności za skutki tych okoliczności, a nie możliwość wypowiedzenia umowy. W ocenie Sądu zamieszczanie we wzorcach umów obowiązujących od 30 czerwca 2010 r. klauzuli przyznającej ubezpieczycielowi prawo do wypowiedzenia umowy w przypadku stwierdzenia naruszenia obowiązku, o którym mowa w art. 815 § 1 k.c. było zatem działaniem bezprawnym, godzącym w zbiorowe interesy konsumentów, gdyż wywoływało u nich błędne przekonanie co do zakresu przysługujących im praw. Stanowiło zatem naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Zdaniem Sądu Okręgowego nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy wdrożenie przez powoda „Procedury- ujawnienie zatajenia a kontynuacja umowy ubezpieczenia...” z dnia 31 marca 2009 r., gdyż był to dokument wewnętrzny, a zatem nie kształtował stanu świadomości konsumenta w sposób porównywalny do owu.

Za bezzasadny Sąd uznał także zarzut naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach emerytalnych i indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego. W ocenie Sądu Okręgowego zakaz pokrywania kosztów ochrony ubezpieczeniowej z części składki ubezpieczeniowej, stanowiącej wpłatę na (...) lub (...), dotyczy pokrywania ochrony ubezpieczeniowej zarówno bezpośrednio jak i pośrednio. Nie jest zatem dopuszczalne ani przeznaczanie wpłaty na (...) na powiększanie składki podstawowej, ani jej zaliczanie na poczet składek zaległych. Zamieszczanie klauzul, o których mowa w pkt II. Decyzji, było zatem działaniem bezprawnym, godzącym w zbiorowe interesy konsumentów i stanowiło naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Sąd Okręgowy wskazał na to, że informacje o przyczynach śmierci jako dane osobowe odnoszące się do sfery zdrowia, podlegają szczególnej ochronie. Przepis art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach emerytalnych i indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego nie zawiera wymogu podawania przyczyny śmierci ubezpieczonego. Tym samym nałożenie przez powoda na osobę uprawnioną - konsumenta obowiązku złożenia zaświadczenia stwierdzającego przyczynę śmierci oszczędzającego, wystawionego przez lekarza lub stosowne władze, wykraczało poza zakres przewidziany powyższym

przepisem. Żądanie takiego dokumentu nie wynikało także z istoty stosunku cywilnoprawnego. Wystawione przez lekarza zaświadczenie o przyczynach śmierci nie może zawierać ustaleń, czy uprawniony przyczynił się do śmierci ubezpieczonego, ani stanowić podstawy do oceny, czy uprawniony jest osobą godną otrzymania świadczenia ubezpieczeniowego. W żaden sposób nie służyło zatem realizacji powinności ubezpieczyciela w zakresie ustalenia kręgu osób uprawnionych do otrzymania świadczenia. Zdaniem Sądu Okręgowego żądanie dostarczenia dokumentu stwierdzającego przyczynę śmierci było działaniem bezprawnym, godzącym w zbiorowe interesy konsumentów i stanowiło naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Za niezasadny Sąd Okręgowy uznał zarzut naruszenia art. 26 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Sąd podzielił przy tym stanowisko pozwanego, że samo zaniechanie stosowania wzorców umów, zawierających wskazane w pkt I. i III. zaskarżonej Decyzji klauzule, nie stanowiło całkowitego zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów. Konsumenty, którzy zawarli umowy przed dniem 15 października 2012 r., nadal bowiem wprowadzani są w błąd co do przysługujących im praw i ciężących na nich obowiązków, gdyż w zawartych przez nich umowach znajdują się inkorporowane ze wzorców zapisy. Sąd Okręgowy wskazał na to, że praktyką jest wykorzystywanie w umowach wskazanych postanowień, nie zaś samo stosowanie postanowień wzorca. Istota praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów nie sprowadza się zatem do stosowania wzorca umownego zawierającego określone postanowienia, ale do wykorzystywania takich postanowień wzorca np. do egzekwowania określonych świadczeń lub zachowań lub też wywoływania u konsumentów określonego przeświadczenia. W ocenie Sądu oznaczało to, że skoro naruszony został przepis art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, istniała podstawa do nałożenia kary pieniężnej na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Odnosząc się do zarzutów dotyczących wysokości wymierzonych kar, Sąd Okręgowy zważył, że zostały one wymierzone w wysokości odpowiednio 0,24%, 0,18% i 0,1% jej wymiaru maksymalnego, a tym samym w istocie miały one wymiar symboliczny i uwzględniały w należyтым stopniu fakt braku uprzedniego naruszenia przepisów ustawy oraz proporcję przychodów osiągniętych z działalności, której dotyczyła praktyka, do całości przychodu. Sąd Okręgowy podkreślił przy tym, że zasada proporcjonalności nie sprowadza się do matematycznego wyliczenia relacji tych przychodów, wskazując dodatkowo na to, że stosunek przychodów osiągniętych z działalności, której dotyczyła praktyka, do całości przychodu nie odzwierciedla skali naruszenia prawa, a nadto na to, że kara administracyjna, aby spełniła swoją funkcję odstraszającą, musi być odczuwalna dla podmiotu ukaranego. Jako niemający znaczenia Sąd ocenił fakt zgłoszenia przez powoda wniosku o wydanie decyzji w trybie 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, zauważając, że sam skarżący przyznał, iż jego działania „realizowały w dużej mierze przesłanki do wydania decyzji zobowiązującej”, a zatem we własnej ocenie nie uważał on, by zrealizował wszystkie przesłanki. Sam zaś fakt podjętych działań w celu zaniechania praktyki został już uwzględniony przy wymiarze kary.

Sąd Okręgowy nie podzielił też zarzutów powoda, że jego działania były jedną z możliwych interpretacji prawa, że istniały wątpliwości interpretacyjne dotyczące kwestii o charakterze precedensowym. Zapisy art. 815 § 3 k.c. i art. 830 § 3 k.c., jak również art. 29 ust. 1 i art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach emerytalnych i indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego są jasno i jednoznacznie sformułowane, a zatem nie wymagają interpretacji (*clara non sunt interpretanda*). Nie miało w związku z tym znaczenia, czy stosowanie tych przepisów miało charakter precedensowy czy nie. Sąd Okręgowy wskazał także na to, że powód jest przedsiębiorcą działającym od wielu lat na rynku ubezpieczeniowym i dysponującym w związku z tym dużym doświadczeniem oraz posiadającym znaczny potencjał ekonomiczny, w związku z czym nie jest możliwym uznanie, że wprowadzenie do wzorców umów, a następnie inkorporowanie do umów z konsumentami, klauzul pozostających w oczywistej sprzeczności z podstawowymi regulacjami prawnymi odnoszącymi się do dziedziny, w której powód prowadzi działalność, może być działaniem przypadkowym i niezamierzonym. Ustalenie, że działanie powoda było „co najmniej nieumyślne” należy uznać za najwzględniejsze dla powoda.

Sąd Okręgowy podkreślił, że art. 111 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie wymienia wprost winy i stopnia zagrożenia dla konsumentów jako przesłanek uwzględnianych przy wymiarze kary, traktując je jako jedno z wielu okoliczności, które powinny być wzięte pod uwagę. Nie mają one w związku z tym charakteru

ani szczególnego, ani decydującego o wymiarze kary i jej wysokości. Sąd powołał się na orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, w którym odniesiono się do kwestii dopuszczalności funkcjonowania kar pieniężnych na gruncie prawa administracyjnego i stwierdzono, że nie można każdej kary pieniężnej utożsamiać z grzywną, a więc instytucją prawa karnego, gdyż także prawo administracyjne przewiduje kary pieniężne, niemające charakteru grzywny (wyrok z dnia 29 kwietnia 1998r. sygn. K. 17/97). Wskazał też na to, że dopuszczalność stosowania kar pieniężnych, jako reakcji na naruszenie ustawowych obowiązków, nie budzi wątpliwości w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, który nadto prezentował pogląd, że o środkach represyjnych orzekać mogą nie tylko sądy karne, a to, jaki sąd orzeka w konkretnych sprawach, jest kwestią wyboru o charakterze ustrojowo-organizacyjnym, a nie materialnoprawnym, przy czym kary pieniężne mogą być także konsekwencją wydanej decyzji administracyjnej.

W apelacji od tego wyroku powód zaskarżył wyrok w całości, wnosząc w pierwszej kolejności o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z powodu nierozpoznania istoty sprawy w zakresie punktu II. Decyzji oraz z uwagi na sporządzenie uzasadnienia, które ze względu na swoją skrótowość i lakoniczność nie poddaje się kontroli instancyjnej. Na wypadek niepodzielenia przez Sąd powyższego wniosku, powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie 1. poprzez zmianę Decyzji Prezesa UOKiK nr (...) z dnia 31 grudnia 2012 r. w punktach I., II. oraz III. i umorzenie postępowania administracyjnego oraz uchylenie punktu V. Decyzji, a także o zmianę wyroku w punkcie 2. poprzez zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Powód zgłosił także ewentualny wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie 1. poprzez uchylenie Decyzji Prezesa UOKiK nr (...) z dnia 31 grudnia 2012 r. oraz w punkcie 2. poprzez zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Na wypadek nieuwzględnienia powyższych wniosków powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie 1. poprzez odstąpienie od nałożenia kar pieniężnych, ewentualnie o obniżenie kar pieniężnych i wymierzenie ich w jak najniższej wysokości oraz o zmianę wyroku w punkcie 2. poprzez zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Powód sformułował zarzuty naruszenia przepisów:

- art. 24 ust 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 815 § 3 k.c. i art. 830 § 3 k.c. poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie w ogólnych warunkach ubezpieczenia (OWU) postanowienia umownego wskazanego w punkcie I. decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 31 grudnia 2012 r.,
- art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego (ustawa o (...)) poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie w OWU postanowień wskazanych w punkcie II. Decyzji, choć nie prowadzą one do pokrycia kosztów ochrony ubezpieczeniowej z części składki ubezpieczeniowej stanowiącej wpłatę na (...) lub (...),
- art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy o (...) w zw. z art. 1 ust. 1 ustawy poprzez uznanie, że interwencja Pozwanego, której skutkiem było wydanie Decyzji, została oparta na przesłance interesu publicznego,
- art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy o (...) poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie w OWU postanowienia wskazującego, jakie dokumenty są konieczne do wypłaty z rachunku (...) w przypadku śmierci oszczędzającego (punkt III. Decyzji),
- art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy poprzez nałożenie kar pieniężnych w sytuacji, gdy art. 24 ust. 1 i 2 ustawy nie został naruszony,

- art. 479^{31a} § 3 k.p.c. poprzez nieuchylenie decyzji Prezesa UOKiK w sytuacji, gdy została wydana z naruszeniem podstawowych zasad porządku prawnego, w szczególności zasady proporcjonalności wskutek niewydania decyzji zobowiązującej na podstawie art. 28 ustawy, pomimo, że przesłanki do jej wydania były spełnione,

- art. 217 § 2 i 3 w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z przesłuchania świadka J. T. oraz dowodu z dokumentu "Procedura - ujawnienie zatajenia a kontynuacja umowy ubezpieczenia nr (...) z dnia 31 marca 2009 r." oraz dokumentów: Uchwała nr (...) z dnia 5 października 2012 r. i Uchwała nr (...) z dnia 16 maja 2012 r. na okoliczności wskazane w odwołaniu, istotne dla stwierdzenia, czy Powód stosuje praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów, jak również dla oceny zasadności decyzji o nałożeniu kary, ewentualnie jej wymiaru,

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wydanie zaskarżonego wyroku z przekroczeniem zasady swobodnej oceny dowodów poprzez:

a) ustalenie, że działanie Powoda było "co najmniej nieumyślne" oraz, że takie ustalenie jest "najwzględniejsze dla Powoda", w sytuacji, gdy taki wniosek nie wynika z materiału dowodowego sprawy i stanowi znaczne uproszczenie;

b) ocenę, że kara w wysokości nałożonej przez UOKiK ma wymiar symboliczny w sytuacji, gdy łączna wysokość kar nałożonych za praktyki, które nie miały rzeczywistego, negatywnego wpływu na interesy finansowe konsumentów lub wręcz były prokonsumenckie, wynosi w kwocie bezwzględnej 1.050.248 zł;

c) poprzez uznanie, że kara uwzględnia w należyтым stopniu fakt braku uprzedniego naruszenia przepisów ustawy oraz proporcję przychodów osiągniętych z działalności, której dotyczyła praktyka, do całości przychodu;

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia wyroku, które nie poddaje się kontroli instancyjnej, ponieważ zawiera twierdzenia, które nie zostały poparte należyтым uzasadnieniem;

- art. 26 ust. 1 ustawy poprzez błędne zastosowanie i uznanie, że Powód nie zaniechał stosowania praktyk, co doprowadziło do niezastosowania art. 27 w zakresie praktyk wskazanych w punkcie I. oraz III. zaskarżonej Decyzji;

- art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 111 ustawy poprzez nałożenie kary nieuwzględniającej znikomego stopnia naruszenia interesu publicznego przez Powoda w związku z zakwestionowaniem klauzul, co w rezultacie doprowadziło do naruszenia art. 1 ust. 1 ustawy;

- art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 111 ustawy poprzez nałożenie kary bez poczynienia ustaleń w przedmiocie stopnia winy Powoda, a w konsekwencji nieuwzględnienie przy wymiarze kary pieniężnej stopnia winy Powoda;

- art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 111 ustawy poprzez nałożenie kary w oparciu o błędne ustalenia, że kara ma wymiar symboliczny, uwzględnia w należyтым stopniu fakt braku uprzedniego naruszenia przepisów ustawy, proporcję przychodów osiągniętych z działalności, której dotyczyła praktyka oraz pominięcie innych zaistniałych przesłanek łagodzących, a w konsekwencji nałożenie kary niewspółmiernej do okoliczności sprawy z naruszeniem zasady proporcjonalności.

Skarżący ponowił zawarty w odwołaniu wniosek dowodowy o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka J. T. na okoliczność: braku praktycznej możliwości stosowania w praktyce funkcjonowania Powoda postanowienia umownego zakwestionowanego w punkcie I. zaskarżonej Decyzji, faktu, że powód zakwestionowaną w punkcie II. ppkt 1 Decyzji klauzulę rozumiał w oderwaniu od kwestii pokrywania kosztów ochrony ubezpieczeniowej, tj. w taki sposób, że składka (...) jest obok składki podstawowej z umowy głównej, korzystnego oddziaływania dla konsumenta klauzul wymienionych w punkcie II. ppkt. 2 - 3 zaskarżonej Decyzji poprzez skrócenie procesu obsługi klienta, niskiej liczby klientów zalegających z płatnościami, którzy na skutek powiadomienia przez (...) rozwiązują umowy, co potwierdza tezę, że zapis jest korzystny dla konsumentów, ponieważ utrzymuje w mocy stosunek ubezpieczeniowy, stosunkowo wysokiej liczby umów utrzymanych w mocy dzięki stosowanemu systemowi zaliczania składek (...) na poczet zaległości, zasad realizacji dyspozycji klientów przy rozliczaniu dokonywanych wpłat na rachunki bankowe,

wyodrębnione indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia oraz faktu, że zasadnicza liczba klientów nie wskazuje tytułu przelewu opłacając składkę, zatem brak przyjęcia zapisów zakwestionowanych w punkcie II. ppkt 2 i 3 prowadziłby do wydłużenia oraz wzrostu kosztów po stronie (...), natomiast po stronie konsumentów mógłby prowadzić do wzrostu kosztów zarówno w finansowych jak i czasowych. Wniósł także o dopuszczenie dowodu ze wskazanych w zarzutach apelacji dokumentów na okoliczność braku możliwości stosowania przez Powoda praktyki wypowiedzania umowy ubezpieczenia, o której mowa w punkcie I. zaskarżonej Decyzji oraz na okoliczność zaprzestania stosowania przez Powoda praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w punktach I. i III. zaskarżonej Decyzji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Ustalenia Sądu pierwszej instancji na temat okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy są prawidłowe i pełne. Ustalone przez ten Sąd fakty wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie zostały zakwestionowane przez skarżącego, nie były też sporne między stronami. Nie zachodziła również potrzeba uzupełnienia ustaleń faktycznych poprzez dopuszczenie w postępowaniu apelacyjnym wniosków dowodowych zawartych w apelacji. Sąd Okręgowy uwzględnił fakt istnienia dokumentu „Procedura - ujawnienie zatajenia a kontynuacja umowy ubezpieczenia nr (...) z dnia 31 marca 2009 r.”, przedmiotem zaś oceny Sądu (a nie oceny wnioskowanego świadka) była kwestia wpływu tego dokumentu na ewentualny brak możliwości stosowania przez powoda praktyki wypowiedzania umowy ubezpieczenia, w oparciu o zapis, o którym mowa w punkcie I. zaskarżonej Decyzji oraz skutków w zakresie odpowiedzialności powoda na podstawie przepisów ustawy. Podobnie do Sądu - a nie do świadka - należała ocena ewentualnego korzystnego wpływu na sytuację konsumentów zapisów zakwestionowanych w punkcie II. ppkt 2 - 3 Decyzji Prezesa jak i ocena występowania choćby potencjalnego zagrożenia dla interesów konsumentów w związku z istnieniem klauzuli z punktu II. ppkt 1. Decyzji, niezależnie od tego, jak klauzulę tę rozumiał powód. Należy także zauważyć, że praktyka działania powoda nie była istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, powód, działając na podstawie tych samych zapisów może bowiem każdorazowo stosować odmienną praktykę. Zakwestionowanym działaniem strony powodowej, skutkującym nałożeniem na nią kar, było wykorzystywanie w umowach z konsumentami postanowień wzorców o określonej treści, nie zaś to, jak następnie powód realizuje (lub nie) powyższe zapisy umów, jak je stosuje. Sąd Okręgowy objął także swymi ustaleniami fakt podjęcia uchwał, na podstawie których usunięte zostały ze wzorców umów kwestionowane zapisy z punktów I. i III. Decyzji, brak więc było podstaw do dopuszczenia na tę okoliczność dowodu w postępowaniu apelacyjnym.

Brak jest w ocenie Sądu Apelacyjnego podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania w uznaniu, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy w zakresie punktu II. Decyzji oraz z uwagi na sporządzenie uzasadnienia, które ze względu na swoją skrótowość i lakoniczność nie poddaje się kontroli instancyjnej. Sąd Okręgowy poddał ocenie pod kątem przepisu art. 24 ustawy postanowienia, o których mowa w punkcie II. Decyzji jak i wskazał w uzasadnieniu wyroku, z jakich względów uznaje te zapisy za przejaw praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, podziеляjąc tym samym ocenę Prezesa Urzędu wyrażoną w decyzji. Powszechnie przyjmuje się, że naruszenie przepisu art. 328 k.p.c. może być skutecznym zarzutem apelacyjnym i prowadzić do uchylenia zaskarżonego wyroku jedynie wyjątkowo – gdy z uwagi na niedostatki uzasadnienia wyroku niemożliwa jest w ogóle kontrola rozstrzygnięcia Sądu I instancji. Mimo lakoniczności rozważań Sądu Okręgowego na temat postanowień z punktu II. decyzji motywy, jakimi kierował się ten Sąd są jasne, a nadto pozwalają na uznanie, że pogląd tego Sądu co do braku podstaw do uwzględnienia odwołania w tym zakresie był prawidłowy.

Nieskuteczny okazał się zarzut naruszenia przepisu art. 479^{31a} § 3 k.p.c. poprzez nieuchylenie decyzji Prezesa UOKiK w sytuacji, gdy została ona wydana mimo spełnienia przesłanek do wydania decyzji zobowiązującej na podstawie art. 28 ustawy. Na wstępie należy zauważyć, że wydanie decyzji na podstawie art. 28 ustawy następuje w okolicznościach uprawdopodobnienia, że został naruszony zakaz, o którym mowa w art. 24 ustawy, a sam przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego zakazu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań. Zobowiązanie to w istocie wiąże się zatem z przyznaniem przez przedsiębiorcę, że stosował praktyki, o których mowa w art. 24 ustawy.

Powód w niniejszej sprawie z jednej strony kwestionuje w całości co do zasady decyzję Prezesa i następnie wyrok Sądu Okręgowego, twierdząc, że nie doszło po jego stronie do stosowania takich praktyk (co nie pozwala na uznanie, że zachodzą przesłanki do zastosowania art. 28 ustawy), z drugiej zaś chciałby skorzystać z dobrodziejstw przewidzianych dla podmiotów, które dobrowolnie chcą zakończyć stan naruszenia zbiorowych interesów konsumentów lub usunąć jego skutki. Przepis art. 28 ustawy nie nakłada na Prezesa obowiązku wydania decyzji zobowiązującej, a więc niewydanie takiej decyzji nie może świadczyć o naruszeniu przez niego przepisu art. 28 ustawy. Tym samym także nie może być mowy o naruszeniu przez Sąd przepisów na skutek zaniechania uchylecia decyzji Prezesa z uwagi na nieuwzględnienie przez niego wniosku powoda. Należy zauważyć, że na etapie postępowania sądowego przedmiotem badania Sądu jest odwołanie od konkretnej decyzji Prezesa, w tym przypadku stwierdzającej praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów i nakładającej karę z tego powodu. Hipotetyczna możliwość wydania na wcześniejszym etapie postępowania innej decyzji nie mieści się w zakresie tego badania.

Sąd Okręgowy zasadnie wskazał na to, że podjęcie w 2012r. uchwał o wycofaniu określonych zapisów z ogólnych warunków umów nie świadczyło jeszcze o tym, że stan naruszenia zbiorowych interesów konsumentów przestał istnieć. Co prawda w nowych umowach kwestionowane zapisy nie znajdują się już, jednak cały czas będą one funkcjonowały w umowach zawartych przed podjęciem uchwał przez powoda w 2012r. Strona powodowa nie powoływała się bowiem na fakt zawarcia (czy nawet tylko zaproponowania konsumentom) aneksów do zawartych wcześniej umów, które w sposób prawidłowy kształtowałyby ich uprawnienia i obowiązki w relacjach z powodem. Nadal więc po stronie konsumentów występować będzie błędne przekonanie co do zakresu przysługujących im praw. Z powyższych względów brak było podstaw do zarzucenia Sądowi Okręgowemu naruszenia przepisu art. 26 ust. 1 ustawy poprzez błędne zastosowanie oraz art. 27 poprzez niezastosowanie w zakresie praktyk wskazanych w punkcie I. oraz III. zaskarżonej Decyzji.

Nie zasługują na uwzględnienie zarzuty apelacji, w których skarżący kwestionuje zasadność stwierdzenia praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów oraz zarzuca naruszenie przepisu art. 24 ustawy w zbiegu z innymi przepisami. Jak wcześniej wskazano, zachowanie samego skarżącego (zgłoszenie wniosku o wydanie decyzji zobowiązującej) pośrednio wskazywało na to, że po części dostrzegał on możliwość naruszenia tych interesów swoim działaniem. Wycofanie w trakcie trwania postępowania prowadzonego przez Prezesa zakwestionowanych postanowień z punktów I. i III. decyzji świadczyło również o tym, że strona powodowa sama także stwierdziła niewłaściwość tych zapisów.

Wbrew twierdzeniom apelacji nie ma znaczenia dla oceny bezprawności działania powoda opisanego w punkcie I. decyzji Prezesa poprzednio obowiązująca treść przepisu art. 830 k.c., niezawierająca ograniczenia możliwości wypowiedzania umów ubezpieczenia na życie. W dacie wydania decyzji przepis w nowym brzmieniu obowiązywał już od ponad 5 lat, strona powodowa od dawna zatem już winna dostosować treść OWU do aktualnego brzmienia przepisu art. 830 § 3 k.c., który ograniczał możliwość wypowiedzenia takich umów jedynie do przypadków wskazanych w ustawie. Poza sporem jest to, że brak jest przepisu ustawy, który zezwalałby na wypowiedzenie takiej umowy w przypadku stwierdzenia naruszenia obowiązku udzielania, przed zawarciem umowy głównej, zgodnych z prawdą, pisemnych odpowiedzi na pytania Ubezpieczyciela zawarte we wniosku o ubezpieczenie i w innych dokumentach. Skoro tak, to wykorzystywanie w umowach o prowadzenie indywidualnych kont emerytalnych postanowienia dopuszczającego wypowiedzenie umowy w powyższej sytuacji sprzeczne było z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy. Konsument miał prawo oczekiwać, że powód jako druga strona stosunku prawnego postępować będzie względem niego zgodnie z obowiązującymi przepisami, które mają chronić konsumenta przed rozwiązaniem tego stosunku w sytuacjach, których prawo nie przewiduje, a tym samym postępowanie powoda choćby tylko z tego względu naruszało interesy konsumenta. Zasadnie wskazywał Prezes Urzędu w uzasadnieniu swojej decyzji na to, że sankcja określona w kwestionowanym zapisie godziła w trwałość stosunku ubezpieczenia, pozbawiając konsumenta gwarancji trwałości ochrony ubezpieczeniowej i narażając go na konieczność ponoszenia wyższych kosztów kontynuowania tej ochrony u innego ubezpieczyciela, a z drugiej strony umożliwiała powodowi uniknięcie wypłaty sumy ubezpieczenia. Bez wątplenia taka praktyka zasadnie została oceniona przez Prezesa i Sąd Okręgowy jako naruszająca zbiorowe interesy konsumentów. Słusznie też Sąd Okręgowy uznał, że nie miało znaczenia

dla rozstrzygnięcia sprawy wdrożenie przez powoda „Procedury - ujawnienie zatajenia a kontynuacja umowy ubezpieczenia...” z dnia 31 marca 2009 r., gdyż stanowiąc dokument wewnętrzny, nie kształtowała ona stanu świadomości konsumenta w sposób porównywalny do OWU.

Podobnie brak jest podstaw do przyjęcia, że doszło do naruszenia przepisu art. 24 ust. 1 i 2 ustawy w zw. z art. 34 ust. 2 pkt 2 ustawy o (...) poprzez uznanie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest zamieszczenie w OWU postanowienia wskazującego na to, że w przypadku śmierci oszczędzającego podstawą wypłaty z rachunku (...) jest nie tylko wniosek Uprawnionego o wypłatę złożony Ubezpieczycielowi, ale też zaświadczenie stwierdzające przyczynę śmierci Oszczędzającego, wystawione przez lekarza lub stosowne władze (punkt III. Decyzji). Zasadnie Sąd Okręgowy ocenił, że przepisy ustawy o (...), w szczególności art. 34 ust. 2 tej ustawy określający, co jest podstawą wypłaty, nie zobowiązują konsumenta do złożenia powyższego zaświadczenia, a tym samym obciążenie go dodatkowym obowiązkiem i uzależnienie wypłaty środków od jego wykonania samo przez się winno być uznane za naruszające interesy konsumenta. Prawidłowy był także wniosek, że złożenie takiego zaświadczenia nie służyło ustaleniu kręgu osób uprawnionych do otrzymania świadczenia. Zgodnie z art. 2 pkt 12 osobami ustawy o (...) uprawnionymi są: osoby wskazane przez oszczędzającego w umowie o (...) lub (...), które otrzymają środki z (...) lub (...) w przypadku jego śmierci, osoby, o których mowa w art. 832 § 2 k.c. oraz spadkobiercy oszczędzającego. Przynależność do danej kategorii osób uprawnionych winien wykazać innymi dokumentami niż zaświadczenie o przyczynie śmierci oszczędzającego. Nie należy zaś do niego udowadnianie, że wskazanie go jako osoby uprawnionej w umowie nie było bezskuteczne. Ewentualną bezskuteczność wskazania uprawnionego (o ile przyjąć, że przepis art. 832 § 1 k.c. w ogóle znajduje zastosowanie do umów o prowadzenie (...)) winien wykazywać podmiot, który się na to powołuje. Niewątpliwie też wymóg złożenia przedmiotowego zaświadczenia stanowił przeszkodę w dochodzeniu roszczeń, w szczególności zważywszy na trudności z uzyskaniem zaświadczenia, na jakie mogły natknąć się osoby niespokrewnione z Oszczędzającym i nie będące jego spadkobiercami. Sformułowanie zatem takiego wymogu naruszało zbiorowe interesy konsumentów.

Sąd Apelacyjny podziela dokonaną przez Sąd I instancji ocenę także w zakresie dotyczącym punktu II. decyzji Prezesa Urzędu. Zgodnie z przepisem art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego zakład ubezpieczeń nie może pokrywać kosztów ochrony ubezpieczeniowej z części składki ubezpieczeniowej, stanowiącej wpłatę na (...) lub (...). Zakwestionowane zaś postanowienia OWU stwarzały możliwość dokonywania takich operacji. Regularna składka (...) (lub (...)) z założenia winna być przeznaczona w całości na zakup jednostek uczestnictwa w ubezpieczeniowych funduszach kapitałowych dopisywanych do rachunku (...). Z treści postanowienia załącznika do OWU wskazanego w punkcie II. ppkt 1. („W przypadku gdy umowa główna trwa krócej niż 1 rok polisowy regularna składka (...) może jedynie powiększyć składkę podstawową”) w jednoznaczny sposób wynika, że w opisanym w tym postanowieniu przypadku składka ta (jednostki uczestnictwa nabyte za nią) nie miała trafić na wydzielony rachunek (...), bo powiększając składkę podstawową (liczbę jednostek nabytych za nią) dopisywana była do rachunku głównego. Z kolei z tego rachunku część jednostek uczestnictwa była odpisywana (umarzana) z tytułu udzielanej ochrony ubezpieczeniowej (tzw. opłata za ryzyko ubezpieczeniowe). Mechanizm ten sprawiał, że pośrednio t.j. dopiero po zakupie za regularną składkę (...) jednostek uczestnictwa dopisanych do rachunku głównego, a następnie po umorzeniu ich części (w tym części pochodzącej ze składki (...)), pokrywane były koszty ochrony ubezpieczeniowej. Świadczyło to o tym, że koszty tej ochrony pokrywane były także z części składki ubezpieczeniowej, stanowiącej wpłatę na (...) lub (...), co naruszało przepis art. 29 ust. 1 ustawy o (...).

Na składkę całkowitą w myśl postanowień OWU składały się: składka podstawowa oraz regularna składka (...). Pozostałe dwa zakwestionowane postanowienia OWU dawały powodowi podstawę do zaliczania składki (...) (regularnej lub nieregularnej), czyli środków zadysponowanych przez konsumenta na powiększenie zasobu jednostek na rachunku (...), na poczet składek całkowitych. Skoro tak, to część tych środków zamiast wyłącznie powiększyć oszczędności na przyszłe świadczenia emerytalne, trafić miała także na pokrycie składki podstawowej, czyli składki przeznaczonej również - jak zostało wskazane powyżej - na sfinansowanie kosztów ochrony ubezpieczeniowej, sprzecznie z wyżej cytowanym przepisem art. 29 ust. 1 ustawy o (...). Należy zauważyć, że działało się tak wbrew

wyraźnej woli oszczędzającego, który dane środki zadeklarował jako składkę (...) (lub (...)). Nie można podzielić zatem poglądu skarżącego, że mechanizm opisany w postanowieniach OWU był korzystny dla konsumentów z uwagi na skrócenie procesu obsługi klienta, czy utrzymywanie w mocy stosunku ubezpieczeniowego dzięki stosowanemu systemowi zaliczania składek (...) na poczet zaległości. Właściwym trybem uzyskania zapłaty zaległych składek jest wezwanie strony zobowiązanej do ich opłacania do uiszczenia zaległości. Takiego trybu nie może zakład ubezpieczeń zastępować zaliczaniem na poczet zaległości środków przeznaczonych na inny cel. Podobnie brak oznaczenia tytułu przelewu nie upoważnia zakładu do samowolnego dysponowania środkami oszczędzającego. Nie można przyjąć, by działanie wbrew woli konsumenta – wbrew jego deklaracji o przeznaczeniu określonych środków na składkę (...) nie naruszało interesów konsumenta, a wręcz miało świadczyć o działaniu na jego korzyść.

Skoro - jak wskazano powyżej - doszło do stosowania przez powoda praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, to niezasadny jest zarzut apelacji mówiący o naruszeniu przepisu art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy poprzez nałożenie kar pieniężnych w sytuacji, gdy art. 24 ust. 1 i 2 ustawy nie został naruszony. W ocenie Sądu Apelacyjnego brak było także podstaw do odstąpienia od wymierzenia kary za stosowanie praktyk opisanych w punktach I.–III. decyzji Prezesa, czy też do zakwestionowania wysokości nałożonej kary. Jak wcześniej wskazano, nie można było stosowanych przez powoda praktyk uznać za „prokonsumenckie”. Nie można także było przyjąć, że zakwestionowane zapisy pojawiły się bez jakiegokolwiek winy (czy to w postaci niedbalstwa czy lekkomyślności) po stronie powoda. Sąd Okręgowy nie ustalał, czy celowym działaniem powoda - nastawionym na osiągnięcie z góry zamierzonego, korzystnego dla powoda rezultatu - było objęcie zamieszczenie w OWU klauzul o określonej treści. Umyślność działania lub jej brak nie ma bowiem znaczenia dla samej możliwości stwierdzenia praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów jak i na możliwość wymierzenia z tego powodu kary. Pogląd, że działanie powoda było „co najmniej nieumyślne” był uzasadniony faktem, że powód jest przedsiębiorcą działającym od wielu lat na rynku ubezpieczeniowym i dysponującym w związku z tym dużym doświadczeniem, co nie pozwala na uznanie, że wprowadzenie do wzorców umów, a następnie inkorporowanie do umów z konsumentami, klauzul pozostających w oczywistej sprzeczności z podstawowymi regulacjami prawnymi odnoszącymi się do dziedziny, w której powód prowadzi działalność (vide sprzeczność klauzul z art. 830 § 3 k.c., art. 29 ust. 1 ustawy o (...), art. 34 ustawy o (...)), może wynikać z przypadku. Nowe brzmienie art. 830 k.c. obowiązywało od 2007r., sprzeczność klauzuli z punktu I. decyzji Prezesa z przepisem art. 830 § 3 k.c. winna być przez powoda stwierdzona i usunięta. Przepisy ustawy o (...) (w tym zakaz wynikający z art. 29 ust. 1 tej ustawy) obowiązują od 2004r. i ich właściwe stosowanie nie powinno nastęrczać trudności profesjonalście. Łączna kwota nałożonych na powoda kar - za stwierdzenie trzech praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów - pozornie może wydawać się wysoka. Wymiar kary dostosowany jest jednak do wysokości przychodu przedsiębiorcy z tego powodu, by z jednej strony kara ta mogła być odczuwalną dolegliwością dla naruszciciela zbiorowych interesów konsumentów, mając go powstrzymać przed popełnieniem kolejnych naruszeń w przyszłości, z drugiej – by nie stanowiła dla niego nadmiernego obciążenia. Zasądzone tytułem kar poszczególne kwoty nie są wygórowane i nie będą dla powoda stanowić nadmiernego obciążenia, zważywszy na wysokość środków, jakie tytułem przychodu uzyskuje powód, w szczególności, jakie uzyskał w roku 2011r. Jeśli się zważy, że maksymalna dopuszczalna kara za każde z naruszeń mogła stanowić kwotę ponad 200 mln zł, to wymierzenie jej w kwotach 489 tys. zł, 356 tys. zł i 203 tys. zł nie może być uznane za wymierzenie kary o wygórowanej wysokości. Oczywiście wysokość przychodu przedsiębiorcy nie jest jedynym czynnikiem wpływającym na wysokość kary, przy jej ustalaniu należy bowiem uwzględnić w szczególności okres, stopień oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy, a także uprzednie naruszenie przepisów ustawy (art. 111 ustawy). Prezes Urzędu przedstawił szczegółowe wyliczenia czynników wpływających na podwyższenie kary (ogólnopolski zasięg praktyk), jak i na jej obniżenie (aktywny udział powoda w postępowaniu administracyjnym, podjęcie działań w celu zaniechania stosowania praktyk, nieskorzystanie z zakwestionowanych zapisów, niewielki udział składki dotyczącej (...) w ogólnej sumie składek brutto, precedensowy charakter decyzji – Prezes dotychczas nie dokonywał oceny przepisów o (...)). Łącznie zdecydowały one o obniżeniu kary w stosunku do wyjściowej kwoty bazowej stanowiącej 0,06% przychodu powoda odpowiednio o 60 %, 65 % i 80 %. Brak jest podstaw do uznania, by obliczona w ten sposób kara nie uwzględniała istnienia po stronie powoda okoliczności łagodzących. Za okoliczności wpływające na ocenę znacznej wagi naruszeń po stronie powoda można było uznać nierównorzędne i nierzetelne traktowanie konsumentów na etapie zawierania kontraktu, wykorzystywanie przez powoda przewagi kontraktowej profesjonalisty nad słabszymi uczestnikami obrotu

oraz długotrwałość stosowania zarzuconych mu praktyk. Okoliczności te przeczą twierdzeniom powoda o znikomym stopniu naruszenia interesu publicznego na skutek stosowania przez powoda praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach zastępstwa procesowego strony pozwanej, wygrywającej proces w drugiej instancji, Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w związku z § 14 ust. 3 pkt 1 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.